

Nr 109.

Ankom till Riksdagens kansli den 11 maj 1911 kl. 1 e. m.

Utlåtande i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående vissa önskemål i fråga om upplåtelse af kronodomäner till småbruk.

(2:a Afd.)

Uti en inom Andra kammaren väckt, till jordbruksutskottet hänvisad motion nr 249, hafva herrar *Carl Lindhagen* och *Sven Linders* hemställt, att Riksdagen ville hos Kungl. Maj:t begära förslag till en sådan ordning för upplåtelse af kronodomäner till småbruk, att dessa blifva tillgängliga för de fattiga samt såväl brukarens besittning som ändamålet med upplåtelsen skyddas.

Till stöd härför har anförts följande:

»Länge har väntats på något förnuftigt ordnande af upplåtelser af statens jordbruksjord. De större domänerna utarrenderas på vanligt sätt, men småbruk kastas ut i salumarknaden åt »den högstbjudande» utan några hvarken för brukaren eller ändamålet betryggande villkor.

Till en början måste detta ändras så, att åtminstone statsjorden kan bli förbehållen eller tillgänglig för de fattigaste, som ej hafva råd att köpa mark och bygga hus. Vidare måste tillses, att ändamålet ej förfelas genom att denna statsjord kommer i främmande händer eller sammanslås till eller med större egendomar. Slutligen måste tillses, att småbrukaren för sig och sin familj fullt och fritt får förfoga öfver lägenheten och resultatet af sitt arbete, samt skyddas mot att frångas dem af kreditorer.

Vid 1909 års riksdag framlades i motionen nr 214 inom Andra kammaren ett förslag för ändamålet. Detta förslag var följande: *Staten blir ägare till jord och åbyggnader. Brukaren arrenderar lägenheten på exempelvis tjuugu år i sänder med företrädesrätt till förlängdt arrende och mot ett arrendebelopp, som för hvarje ny upplåtelse bestämmes efter vissa rimliga grunder. Arrenderätten med tillhörande optionsrätt går i arf och kan äfven försäljas, i sistnämnda fall dock under kontroll från statens sida att öfverlåtelsen ej sker till någon, som ej kan räknas till småbrukareklassen.*

Detta system innefattar en efterbildning af det som tillämpas vid upplåtelse af statsuniversitetens donationshemman, upplåtelser som visa sig mera eftersökta än förvärf genom vanliga köp på samma trakter.

En annan metod erbjuder sig genom en efterbildning af tomträttsinstituten, som nyligen instiftats för upplåtelse af stats- eller kommunaljord till bostadslägenheter och äfven legat till grund för det af regeringen vid förra riksdagen förebådade vattenrättsinstitutet för upplåtelse af statens vattenfall. Skillnaden mellan detta system och det ofvannämnda är väsentligen, att det senare bygger på förutsättningen att brukaren skall själf uppföra husen af lånta medel och därför beredes möjlighet att kunna inteckna sin besittningsrätt, hvilket också nödvändiggör längre tidsperioder mellan de särskilda förnyade upplåtelseerna. Därigenom kommer emellertid å andra sidan en sådan besittningshafvare att kunna råka i större beroende af enskilda kreditorer, om än ej i lika hög grad som då fordringsägaren har rätt att taga ut sitt tillgodohafvande äfven ur själfva marken.

Man kan tänka sig en tillämpning af båda dessa grundtyper eller möjligen ett tredje institut, som förenar bådas företäden.

Det är icke försvarligt, att det närmare öfvervägandet af detta viktiga ämne på sätt som sker städse förhalas samt under tiden kronans jord slumpas bort på måfå utan omtanke för framtiden.»

Utskottet.

I enlighet med beslut vid 1909 års riksdag utfärdades den 31 december s. å. en kungl. kungörelse angående förändrade grunder för åtgärder i syfte att åt mindre bemedlade och obemedlade bereda tillfälle att förvärfva egnahemslägenheter från kronans jordbruksdomäner, inköpta skogsegendomar och öfriga kronan tillhöriga skogsegendomar i andra län än de sex nordligaste. Med anledning af en vid nästlidna års riksdag väckt motion beslöt Riksdagen därefter en skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan, att Kungl. Maj:t måtte för Riksdagen framlägga förslag till sådan ändring i berörda grunder att beträffande amorteringen af köpeskilling för jordbrukslägenhet anstånd må kunna beviljas intill femtonde året efter tillträdet i större omfattning än nu får äga rum.

Uti nu förevarande motion framställas tre önskemål beträffande upplåtelseerna af egna hem från kronojord, nämligen att dessa skola blifva tillgängliga för den fattigare befolkningen, att brukarens besittning blifver skyddad samt att småbrukens fortvaro såsom sådana för framtiden tryggas.

I förstnämnda afseende synas genom de i förberörda grunder antagna bestämmelserna i fråga om gäldande af köpeskillingarna, särskildt sedan det af riksdagen år 1910 uttalade önskemålet om framflyttandet af amorteringstiden blifvit förverkligadt, sådana åtgärder från statsmakternas sida hafva vidtagits, att den fattigare befolkningen med fullt fog kan sägas hafva blifvit beredd tillfälle att förvärfva egna hem.

De båda öfriga önskemålen torde hufvudsakligen sammanfalla med dem, som finnas uttryckta i den vid 1910 års Riksdag af herr K. Staaff m. fl. väckta motionen nr 109. I anledning af denna motion yttrade samma års jordbruksutskott bl. a. följande:

»Nu förevarande motion åsyftar bestämmelser i två olika afseenden, nämligen *dels* angående en arrende- och besittningsrätt af betryggande art till småbruk å kronans jordbruksdomäner, *dels ock* angående tryggande af med äganderätt upplåtna småbruks fortvaro såsom sådana.

I förstnämnda afseende hafva motionärerna föreslagit införande af en arrenderätt på viss tid med ovillkorlig optionsrätt, en arrenderätt som kunde ärfvas och med vissa inskränkningar gå i försäljning och låta dess innehafvare komma i fullt åtnjutande af sitt arbete och sina å jorden nedlagda kostnader». Just den anmärkningen torde emellertid kunna riktas mot förslaget om egnahemslägenheters upplåtande med besittningsrätt, att med en sådan upplåtelseform brukaren svårligen kan tillförsäkras fulla vinsten af det arbete, han nedlägger på det egna hemmet. Att döma af den erfarenhet, man vunnit af de gamla åborättsupplåtelseerna, ligger det nära till hands att befara det innehafvarne af med besittningsrätt upplåtna mindre jordbrukslägenheter icke skulle komma att i samma grad som de mindre jordägarne vinnlägga sig om sin jords förbättring och ändamålsenliga bebyggande eller beflita sig om att genom arbete och sparsamhet öka sitt välstånd.

På grund häraf kan utskottet, som delar den af förra årets statsutskott uttalade uppfattningen, att egnahemsupplåtelser af ifrågavarande art borde ske under form af äganderätt, icke tillstyrka motionärernas förslag i denna del.

Hvad åter angår förslaget om åtgärder för tryggande af med äganderätt upplåtna småbruks fortvaro såsom sådana, vill utskottet erinra därom, att i lagberedningens förslag till ny jordabalk upptagits frågan om införande af en s. k. förköpsrätt, hvarigenom kronan vid försäljning af sin fasta egendom skulle medelst in-teckning i den försålda fastigheten kunna tillförsäkra sig rätt att vid ny för-yttring af densamma öfvertaga köpet och därigenom förhindra en användning af jord, som för visst ändamål upplåtits, på ett däremot stridande sätt.»

Då således den af motionärerna väckta frågan i annat sammanhang syntes blifva föremål för Riksdagens pröfning, hemställde utskottet, att herr Staaffs m. fl. berörda motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Då utskottet icke funnit anledning att frångå det af 1910 års jordbruksutskott sålunda gjorda uttalandet i förevarande afseenden, får utskottet i anledning häraf och hvad i öfrigt anförts hemställa,

att ifrågavarande motion icke må föranleda någon Riksdagens åtgärd.

Stockholm den 11 maj 1911.

På jordbruksutskottets vägnar:

THEODOR ODELBERG.

Reservationer:

af herrar *D. Persson, G. Jansson, E. G. H. Åkerlund*, grefve *R. G. Hamilton, A. Pers* och *J. M. Juhlin*, hvilka ansett att utskottets yttrande och förslag bort hafva följande lydelse:

I enlighet med beslut vid 1909 års Riksdag utfärdades den 31 december s. å. en kungl. kungörelse angående förändrade grunder för åtgärder i syfte att åt mindre bemedlade och obemedlade bereda tillfälle att förvärfva egnahemslägenheter från kronans jordbruksdomäner, inköpta skogsegendomar och öfriga kronan tillhöriga skogsegendomar i andra län än de sex nordligaste. Med anledning af en vid nästlidna års riksdag väckt motion beslöt Riksdagen därefter en skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan att Kungl. Maj:t måtte för riksdagen framlägga förslag till sådan ändring i berörda grunder att beträffande amorteringen af köpeskilling för jordbrukslägenhet anstånd må kunna beviljas intill femtonde året efter tillträdet i större omfattning än nu får äga rum.

Uti nu förevarande motion framställas tre önskemål beträffande upplåtelserna af egna hem från kronojord, nämligen att dessa skola blifva tillgängliga för den fattigare befolkningen, att brukarens besittning blifver skyddad samt att småbrukens fortvaro såsom sådana för framtiden tryggas.

I förstnämnda afseende synas genom de i förberörda grunder antagna bestämmelserna ifråga om gäldande af köpeskillingarna, särskildt, sedan det af riksdagen år 1910 uttalade önskemålet om framflyttandet af amorteringstiden blifvit förverkligadt, sådana åtgärder från statsmakternas sida

hafva vidtagits, att den fattigare befolkningen med fullt fog kan sägas hafva blifvit beredd tillfälle att förvärfa egna hem.

Med anledning af de båda öfriga af motionärerna framställda önskemålen, vill utskottet däremot ifrågasätta, huruvida icke upplåtelser af egna hem från kronans domäner jämväl skulle kunna ske i form af längre tids besittning. Utskottet håller för sin del före, att egnahemsbildningen skulle i hög grad befordras om man jämte upplåtelser af egna hem med äganderätt, äfven lämnade tillfälle för egnahemsspekulanter att bilda dylika hem, som innehades med längre tids besittningsrätt. Det lär nämligen icke kunna bestridas, att många egnahemsinnehafvare hellre skulle erlagga en årlig afgift till staten än att betala räntor å köpeskillingen för de egna hemmen, hvilka räntor för dem äro synnerligen betungande.

Utskottet vill emellertid uttryckligen betona, att utskottet härmed ej velat uttala sig för ett öfvergifvande af äganderätten såsom upplåtelseform utan att denna skall bibehållas i de fall, då egnahemsspekulanten hållre åstundar en dylik. Ifrågavarande motion åsyftar ej heller detta utan att finna flera former, på hvilka egnahemsupplåtelser kunna ske, och af hvilka egnahemsspekulanten skall vara i tillfälle att välja den lämpligaste. Att närmare angifva den eller de former, som sålunda skulle kunna förordas, anser sig emellertid utskottet för närvarande icke i stånd, men torde vid en blifvande utredning i ämnet den lämpligaste formen för upplåtelser med besittningsrätt kunna utfinnas.

Emellertid anser sig utskottet böra göra det bestämda uttalande, att upplåtelser med besittningsrätt böra ske under sådana villkor att innehafvarne af på dylikt sätt upplåtna egna hem tillförsäkras rätt att under upplåtelsetiden eller vid dess slut lösa till sig fastigheterna med äganderätt.

Såsom ett ytterligare skäl för upplåtelser med besittningsrätt vill utskottet framhålla, att dessa enligt utskottets förmenande lättare än upplåtelser med äganderätt kunna ske under sådana villkor att innehafvarnes besittning blifver tryggad.

På grund af det anförda får utskottet hemställa,

att Riksdagen, i anledning af förevarande motion, måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta utreda, hvilka nya former för upplåtelser af egna hem kunna anses önskliga, därvid särskildt bör tagas i öfvervägande lämpligheten af

upplåtelser med tryggad besittningsrätt, samt därefter för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill en dylik utredning kan gifva anledning;

samt af herr *N. Persson*.

Det skulle här antecknas, att herr *P. Alfred Petersson* icke deltagit i förestående ärendes behandling inom utskottet.
